

Friedrich NIETZSCHE (1844-1900)

De filosoof met de hamer en van het wantrouwen: zo werd Nietzsche vaak bestempeld. Om van daaruit ook als de filosoof van het ongebreidelde leven getypeerd te worden. Misschien wel de meest omstreden filosoof ooit. We haken in op zijn *Also sprach Zarathustra* om vat te krijgen op het wereldbeeld van deze beruchte filosoof die de Übermensch als ideaal stelde. Maar wat bedoelde hij hiermee precies? Toch niet wat de nazi's interpreteerden? Blauw en blond. Natuurlijk niet. Maar welk 'kromme' gedachtegang deed hen Nietzsche misbruiken? En hoe

kunnen we deze filosoof op de juiste manier begrijpen, zo dit al mogelijk zou zijn! In deze bijeenkomst doen we een poging hiertoe. We gaan ook te rade bij de filosoof-componist Richard Strauss die een muzikale poging deed in het gelijknamig symfonisch gedicht waarvan de begintune gebruikt werd in *A Space Odyssey 2001*.

[Friedrich Nietzsche - Wikipedia](#)

[Citaten.net - Citaten en wijsheden van Friedrich Nietzsche](#)

Algemeen:

- Uiterst eigenzinnig, radicale vernieuwer gecombineerd met hartstochtelijk geëngageerd, doordringende scherpste, magische taalbeheersing en onbarmhartig; kortom: een apart genie ... die uiteindelijk zichzelf heeft opgeleerd, haast een aparte tragedie!
- Stijlfiguur fenomenaal en niet al te letterlijk opvatten: Nietzsche overdrijft als een fantast ten volle in zoveel mogelijke opzichten om aan te tonen dat deze wereld niet veilig is (↔ basisbehoefte mens!) en dat we in een onmogelijke wereld leven ... én tevens bevestigt dat er geen 'de' werkelijkheid bestaat
- Ga het avontuur aan om met jezelf te experimenteren – wees je eigen labo ...
- Heeft onuitwisbare indruk nagelaten; niettegenstaande erg weerbarstige, reactionaire en controversiële filosofie meest gelezen (elitaire?) filosoof na 1900? Samenhang filosofie na zijn dood ontwikkeld. Noemde zichzelf overigens liever psycholoog.
- Meestal verbonden met begrippen als *nihilisme* (*niets-is-me*), *Wil tot Macht* of *Übermensch*; vaak later (bewust) verkeerd gelezen/geïnterpreteerd, w.o. Marxisme, fascisme, 68-beweging
- Ruim 460 muziekwerken zijn gebaseerd op teksten van Nietzsche! Daarnaast veel verwijzingen in de literatuur en de beeldende kunst.

LEVEN:

1844 geboren in Röcken, buurt van Leipzig; grootvader en vader predikant, zo ook vader van moeder → godvruchtig opgevoed; 1846: geboorte zus Elisabeth (soms huishoudhulp - oprichtster Nietzsche Archiv 1894 Weimar); ook muzikale opvoeding: kon vrij goed piano spelen en componeerde ook; Bildung: humaniora en studeert daarna eerst theologie maar slaat vlug om naar studie klassieke letteren;

1869-1879	25-35	prof.	
1879-1889	35-45	schrijvend	en hierbij 4-tal periodes
1889-1900	45-55	ziekte en dood	

1^e periode 1868-1876

- 1868 / 24 ontmoeting Wagner (55jr.); wordt huisvriend en later turbulente relatie ... lees *Het geval Wagner* (1888)
- 1869 / 25 benoemd tot hoogleraar klassieke taal- en letterkunde te Bazel!
- 1872 / 28 1e grote filosofisch publicatie: *De geboorte van de tragedie uit de geest van de muziek* / groei, bloei en verval van de Griekse cultuur en haar heropbloei door de muziek van Wagner (toen 60 jr); veel kritiek vanuit klassieke kringen; zie verder; heruitgegeven in 1886, dus na 'Zarathustra', met ondertitel: van Griekendom en pessimisme (verbinding tussen Griekse tijd → geïdealiseerd, en onze tijd → bekritiseert); pessimisme: besef dat het leven zinloos, dat een ideaal zinloos, dat al wat je doet tevergeefs; alles verdwijnt in de dood, de wereld heeft geen orde, is chaos en dat geldt voor de Griekse cultuur (zij wisten dat wel tot aan ... Socrates). Schopenhauer en boeddhisme en nu → het X-dom weet dat ook en corrigeert dat besef: chaos is gewoon de oppervlakte maar daaronder ligt de orde: wie zich bekeert en de ware orde ontdekt ziet de zin van het leven; nieuw voorwoord: poging tot een zelfkritiek; stijlfiguur: intro van ander figuur, een buitenstaander, die Nietzsche aanspreekt! Waarom refereer je terug over je 1^e uitgaven? Daar schetste Nietzsche een ideaal, een voorbeeld hoe het anders kon. Nu negatie ervan. Het koesteren van een ideaal wordt ontkend. Je moet daar nee tegen zeggen, dat is pas een ideaal = nihilisme. Er is geen ideaal meer, alleen maar eigenbelang. Het uitkijken naar verbetering is een negatie van wat er is. Je moet eerst naar Zarathustra gaan en dan weet je waarom je nihilist kunt zijn. Nietzsche erkent het pessimisme en schuift Zarathustra naar voor om te bewijzen dat hij daaraan voorbij is.
Waanzin en neurose: zijn er neurosen van gezondheid? Mens is een wezen dat per definitie ziek is, dat onvermijdelijk lijdt aan het feit dat het leven absurd is. Zieke manier is het X-dom = apollinisch ofte ontkenning; X-dom – Paulus, platonisme voor het volk; de gezonde manier is het dionysische ofte bevestiging *amor fati*;
- 1873 / 29 tekst: over waarheid en leugen in buitenmorele zin ... o.a. een diersoort vindt kennis uit: duurt 1' en planeet verdwijnt: een vluchtigheid; mens is enige dier dat ziet dat het niet klopt: daarom is hij ook ziek!
- 1876 / 32 opening Bayreuth → lofzang Nietzsche ± afgewezen → dalende vriendschap
- 1878 / 34 Parsifal Wagner → haat: breuk definitief (zie tekst website *Nietzsche vs Wagner*)

2^e periode 1877-1882: positivistische vitalistische periode: belangstelling voor empirie

strijd tegen decadentie, moraal, religie, christendom; stijl: via aforismen die je al wandelend bestudeert!

- betekenis van de taal
- relativiteit (objectiviteit?) van moraal, haar tegenspraken, haar historiciteit
- het christendom
 - verzwakt de mens
 - verheft tegenstrijdige archaische voorstellingen tot dogma
 - benadrukt hiernamaals vs hiernumaals
 - is huichelachtig m.a.w. leeft niet volgens haar beweringen

1878 /34 *Menselijk al te menselijk* ← schijn! vs. nat.wet.; stijl: kort, kernachtig, in lengte variërend, heftig, cynisch

1e bescheiden successen

1879 / 35 professor #, krijgt pensioentje

1881 / 37 *Morgenrood*

1882 / 38 *De vrolijke wetenschap*: dwaze mens zoekt God, maar vindt Hem niet: verkondigt de dood van God ... *God is dood! God blijft dood! En wij hebben hem gedood! Alle goden zijn dood; nu willen wij dat de Übermensch leeft.*

God is dood. Wat nu? - Filosofie.nl

3^e periode 1882-1888

1882-5 *Also sprach Zarathustra*, ondertitel: een boek voor allen en voor niemand. Godsdienst(en) vervangen door de Übermensch = de verering van de mens (beschouwt Nietzsche zelf als belangrijkste werk). Werd een hype, vooral bij de zich tegen de oudere generatie cq. de kerkelijke klein-burgerlijkheid verzettende jongeren die zich graag in de profetische roes van dit boek wentelden. Briljant en hoog literair geschreven boek en zo radicaal nieuw. Alhoewel Nietzsche de taal wantrouwde (taal dient leugen!) gebruikt hij in dit boek de taal als waarheidskracht!

Übermensch weet:

- dat God dood is
- dat het zgn. bovenaardse een schim is
- dat de wereld dionysisch is: geboren uit oerbron: het Ene
- dat vaste waarden gedoemd tot mislukken zijn
- bestand te zijn tegen tegenstrijdigheden
- van de eeuwige terugkeer
- van de **tragische wijsheid** m.a.w. geloof(t) niet in illusie(wetten)

O mens! Geef acht
Wat spreekt de diepe middernacht?
“Ik sliep, ik sliep -,
Uit diepe droom ik wakker lag: -
’t Heelal is diep,
En dieper dan de dag zich dacht,
Diep is haar pijn -,
Lust – dieper nog dan ’t harte lijdt:
Pijn spreekt: Verdwijnt!
Doch alle lust wil eeuwigheid -,
- wil diepe, diepe eeuwigheid!”

Mahler S
Tr.+Is. Acte 2

Want:

‘Zie, ik leer u de Übermensch!¹
De Übermensch is de zin der aarde ...

¹ Over de mens heen; zijn wezen zichzelf voortdurend overtreft; ±remedie

Ik bezweer u, mijn broeders, blijft de aarde trouw en gelooft niet degenen, die u van bovenaardse verwachtingen spreken! Gifmengers zijn zij, of zij het weten of niet. Levensverachters zijn zij, afstervenden en zelf vergiftigden, die de aarde moe is: dat zij heengaan!

Lees verder pag. 11 e.v.

1886 / 42 *Voorbij goed en kwaad*: voorbij de oude moraal naar de moraal van de toekomst?

1887/ 43 *Genealogie van de moraal*: stamboomonderzoek naar de oude moralen en vergelijken met de nieuwe Übermenschmoraal (in 20 dagen geschreven); Hoe heeft de mens zich laten verleiden tot de moraal? Altruïsme, medelijden, duldzaamheid, onderworpenheid enz. werden deugden omdat het leven vol lijden en aankomende dood gekenmerkt wordt. Om dit pessimistisch beeld te verdragen werden bovenwerelden bedacht om het lijden en het menselijk onbehagen te kunnen uithouden en de mogelijkheid te bieden deze te investeren voor het hiernamaals → marteldood, ascese, weerstand tegen euthanasie;

1888 / 44 *Ecce Homo* (autobiografisch) waarin hij o.m. Wagners 'vrome' omslag ('opera' Parsifal) bekritiseert; lees E.C. p. 44 e.v.; overigens pas in 1908 uitgegeven!

Afgodenschemering: laatste aforismenboek; welke zijn de gevolgen van de Griekse filosofie voor het westerse denken?

Der Antichrist: toppunt om bij de lezer de consequenties van de moord op God te laten inzien. Pas in 1895 uitgegeven: te controversieel!

[The Antichrist \(book\) - Wikipedia, the free encyclopedia](#)

1889 /45 gezondheidstoestand verslechtert snel; waan-krankzinnig; wordt verzorgd door moeder (sterft 1897) en daarna door zus (1846-1935) op 1^e verdieping van het door haar gestichte Nietzsche-Archiv; zijn zus heeft gaandeweg sommige geschriften van haar broer 'verbeterd – aangepast' en alzo uitgegeven. Nadien (na W.O.-II) werd vervalsing ontdekt en werden de geschriften terug in originele vorm uitgegeven.

[Elisabeth Förster-Nietzsche - Wikipedia](#)

[Elisabeth Förster-Nietzsche - Wikipedia, the free encyclopedia](#)

[Ook Nietzsches zus was niet goed bij het hoofd - Cultuur ...](#) recente recensie: nog actueel!

['Criminal' manipulation of Nietzsche by sister to make him ...](#) idem

25.08.00 / 56 overlijdt te Weimar zonder te beseffen een van de meest beroemde en 0 omstreden filosofen te zijn (en te gaan worden?.)

Gezondheidsbeeld:

Als kind niet al te sterk gestel; nooit volledig hersteld van val van paard tijdens militaire dienst 1868; oorlog 1870 FR-D als ziekenbroeder en difterie opgelopen; daarna mogelijk geslachtsziekte; veel last van verschrikkelijke migraines (daarom o.a. veel korte teksten); v.a. 1889 "waan-zinnig" en zal verder vegeeterend overlijden in 1900. Sommige medici vermoeden dat de syfilis mogelijk de hersenen stilaan aangetast heeft

en daarom dat men er van uitgaat dat reeds vóór de ‘paard’-gebeurtenis in Turijn Nietzsche’s hersenen al aangetast waren, omdat men de laatste geschriften toch wel erg heftig cq. een tikkeltje ‘waaninnig’ acht???

Nietzsches uitgangspunt en filosofie:

- Naïeve mens denkt waarden en waarheid die niet op reële gronden berusten
- Drie fasen: (cfr. Kierkegaard, zie filo-website)
 - o 1^e: naïef: mens draagt last van waarheden, waarden, religie, moraal zonder morren (kuddediermoraal en aanvaarden tranendal)
 - o 2e: opkomend besef dat dit alles louter schijn en drogredenen betreffen, vrijheid van → als beeldenstormer vernietigen van die last → maar wat in de plaats: NIETS, leegte m.a.w. pijnlijke tragedie én geen alternatief → **nihilisme**
 - o 3e: in die leegte mogelijkheid tot eigen waarde bepalen, vrijheid tot = **Übermensch**

DE WIL TOT MACHT

- ZIJN (Plato) vs WORDEN (Heracleitos), nadruk op laatste
- Kosmos woekerend, dynamisch, brute chaos, aangestuurd door de kracht WIL
- WIL bij Nietzsche heeft een doel = MACHT (i.t.t. Schopenhauer²); ofte: WIL heeft betekenis (een stoel op zichzelf is zinloos, er op zitten is macht)
- Wil zonder macht is niets: mens probeert via macht deze wil te ordenen, te bemeesteren, te begeistere, eerder ‘lustmacht’ te verkrijgen, macht om van niets iets te maken; in 1^e instantie over zichzelf en t.o.v. de directe naasten
- Ook emotioneel: lieflijk landschap, grijze morgen, treurwilg
- Maar nu ‘moraal’: ook daar scheidt de mens goed en kwaad naar eigen goeddunken, dus niet op zichzelf; ofte: eigen systeem om zichzelf te beschermen!
- Zo ook creëert hij de natuur als amoreel; aardbeving verschrikkelijk en wat met lijden en dood → morele natuur, bovenop de amorele, aldus een tweede meer begrijpelijke moraal;

*voorwaar, ik zeg u: goed en kwaad, dat onvergankelijk zou zijn – bestaat niet!
(...) met uw waarden en woorden van goed en kwaad oefent gij macht uit, gij waardeschatters (...).*

- Sterkste klasse bepaalt wat waar/onwaar is cq. waarheid / leugen m.a.w. gemaakt!
- Noodzakelijkheid: construeren van bovennatuurlijke kracht = GOD = werkelijkheid!

NIHILISME

- na zo’n gigantisch bouwwerk vanuit God e.a. geeft de mens een zekere veiligheid;
- dit bouwwerk, en dus God, wordt in vraag gesteld en gaandeweg is God dood of wordt hij vermoord d.w.z. alle vaste grond verdwijnt onder onze voeten! En nu?
- NIETS, zinloze leegte, eenzaamheid en zo komt de mens in de *nihilistische crisis* ... mens moet eigen vrijheid, veiligheid, autoriteit, moraal invullen???. Kan de mens dat aan? Hoeveel mensen willen niet terug naar vroeger?

² Voor Schopenhauer is het leven een lijden die we ons voorstellen, te verhelpen door ascese en zelfverloochening: dus eerder passiviteit; zie verder tekst Schopenhauer op de website educ-art, filosofie

ÜBERMENSCH = ‘letterlijk’ kijken boven/over je mens heen (onder je hersenen tot aan je voeten = O ofte gecorrumpeerd door ... ja, ja ...)

- Eerst radicaal oude bestaande waarden/moraal vernietigen: want houdt de mensen klein!
- Bewust worden van nihilistische crisis én ondergaan
- Daarna nieuwe moraal: trouw blijven aan de aarde en *Ja*-zeggen tegen dit (alleen maar) aardse leven = *amor fati* = liefde voor het noodlot
- Deze nieuwe mens is mooi, krachtig, soeverein ... über... uit AsZ p.14↓

‘Ik leer u de *Übermensch*. De mens is een wezen dat overwonnen moet worden (...)

Gij zijt de weg van worm tot mens gegaan, en veel in u is nog worm (...)

De *Übermensch* is de zin van de aarde. Uw wil zegge: de *Übermensch* zij de zin der aarde!

Ik bezweer u, mijn broeders, *blijf de aarde trouw* en geloof niet degenen, die u van bovenaardse spreken! Gifmengers zijn zij, of zij het weten of niet.

Uitwerking:

Wil tot macht is individueel. Macht over zichzelf, dus geen aardse materiële macht. Macht is aldus *vernietigen* van eeuwenoude waarden, autoritaire dwang uitschakelen om vervolgens een nieuw zelfbeeld te *scheppen*. Dat is de *Übermensch*, niet een Darwinistisch nieuwe soort maar een onbereikbaar, want steeds wordend, individueel streven. Niet statisch maar dynamisch, geen vrede want dan verlies van vitaliteit maar oorlog, uiteraard geestelijk bedoeld. Wantrouwen van vastgeroeste waarden, vernietigen van traditie. Ook de taal, want die is niet onverdacht!

“... zing, spreek niet meer!

Zijn niet alle woorden voor de zwaren gemaakt?

Liegen voor de lichte alle woorden niet!

Spreek niet meer!

Probleem is nu dat mens, bij gemis aan religieus of ander metafysisch systeem, in een existentiële leegte / crisis terecht komt. Wie is hij? Waar komt hij vandaan? Welke zin heeft het leven? Hoe lijden en dood verdragen? Door die bestaansstrijd, door die nihilistische crisis komt de mens terecht in een afgrond. Hoe die afgrijselijke afgrond overbruggen én tegelijk durven te kijken in die afgrond? Nietzsche stelt voor om dit lijden om te buigen in vreugde (een sprong maken ~ Kierkegaard). In de diepte duiken en een weg zoeken tot zelfoverwinning uit die crisis. Van en door het lijden dus een rijkdom maken. Dat gaat gepaard met pijn en vergt veel wilskracht. Dat is de weg van de *Übermensch*. Het leven is nu eenmaal niet neutraal. Dit betekent o.m. dat oude waarden vernietigd moeten worden en er sprake zal zijn van *herwaardering aller waarden*. De mens is gewoon Natuur, niets bovenmenselijks dus. Leven is dus zoals de Natuur is: mild, dreigend woekerend, groots, vernietigend, scheppend ... steeds wordend. Dionysos, roes, geen zin noch doel. De mens is zijn eigen schepper, zijn 1^e schepper (en niet God). Bewust gebruikt hij de Wil tot Macht als zijn persoonlijk instrument. Daar ligt de zin van het leven. Voor Nietzsche bestaat het leven **nu**, niet vóór de geboorte of na de dood. Immanent en niet transcendent. Zuiver aards. Nietzsche ziet in de kunstenaar diegene die *schone schijn* geeft. Die *schone schijn* moet op haar beurt terug vernietigd worden om nieuwe *schone schijn* te scheppen. De kunstenaar is bij uitstek de *Übermensch*. Nietzsches filosofie is een kunstenaarsfilosofie. Zeker weten we niet of de kunstenaar volledig trouw blijft aan de aarde. De *Eeuwige Wederkeer* is dan de volgende vraag (o.i.v. wet behoud energie). Alles herhaalt zich cyclisch in de oneindige tijd.

Nietzsche kan dit niet verklaren, maar dat hoeft ook niet voor hem. Er staat de Übermensch niets anders dan die wederkeer te aanvaarden. Het gaat om een uitdaging waarbij het waarheidsgehalte er niet toe doet. Het aanvaarden van deze (uiteraard) zinloze kringbeweging, ja-zeggen tegen deze uiterste vorm aan de aarde is de uitdaging.

Blijf de aarde trouw, mijne broeders, met de macht uwer deugd! Uw schenkende liefde en uw liefde diene de zin der aarde! Dat vraag, dat bezweer ik u.
Laat zij niet wegvlieden van het aardse en met vleugels tegen eeuwige muren slaan!
Ach, er is altijd zo veel vervlogen deugd geweest!
Leid, zo als ik, vervlogen deugd tot de aarde terug ...ja, terug tot lijf en leden: opdat ze de aarde haar zin geve, haar mensenzin. (...)
Niets slechts verstand van duizenden jaren – ook hun waanzin breekt aan ons uit.
Gevaarlijk is het erfgenaam te zijn. (...)
Uw geest en uw deugd diene de zin der aarde, mijne broeders: en aller dingen waarde worde door u vastgesteld! Dus moet gij strijdenden zijn! Dus moet gij scheppenden zijn!

Toelichting bij: *Die Geburt der Tragödie aus dem Geiste der Musik* 1872 / Wagner/Nietzsche

Vraagstelling N e.a. filologen:

- Wat is de oorsprong van de tragedie?
- Waarom deze erg ingewikkelde kunstvorm ontstaan bij Grieken in 6^e vr X?
-

Pedigree N:

- bij Grieken bepalen goden een deel van de werkelijkheid (ook mijn gedrag!)
- zoekend treft N de god Dionysos (wijn-oogst, dronkenschap ~ extase)
- definitie: een god met een werkelijkheidsdimensie die wij niet meer kennen
- zo ook een god van alle tegenstellingen (pluraliteit, chaos, beweging) maar ook de god van het totaal van al wat bestaat = het leven in haar totaliteit ~ metafoor N
- wijsheid van Silenus, mentor Dionysos, vs vraagstelling koning Midas
- Lachen vs zuchten
- Waarheid: ware volkswijsheid
- Kennis gevaarlijk, verlamdend, destructief; casus.: Oedipus
- Rituelen Gr.
- Sluier van Maya: de sluier verhindert dat we de niet zichtbare, unieke werkelijkheid zouden zien; obscene

twee (levens)kunstdriften:

APPOLINISCH

droom/fantasie/schone schijn/leugen

zekerheid, wetenschap, kunstmatig

klassiek, maat, rede, onverstoortbaar

Euripides

Socrates / Plato

DIONYSISCH

roes/razend begeren/ Bacchus: doorbreekt schone schijn; zingen, dansen in gemeenschap, losbandig onmatigheid

vormloze oerwil: alleen in de muziek!

romantisch, onstuimig, hartstocht, emotie, intuïtie, fantasie

Homerus, Aeschylus, Sophocles

presocratici (m.u.v. Pythagoras)

tragedie

drama koren ↓

verhaal

kritisch tragisch

Wagner's werk beschouwt Nietzsche als een toonbeeld van die tragische cultuur

beeldende kunst

[Afbeeldingen van rafael transfiguratie](#)
[Rafaël: De transfiguratie](#)

architectuur

muziek

individu / werkelijkheid

wereld - breekt open

Evolutie van de wisselwerking apollinisch ~ dionysisch:

1. tragedie is geboren uit de geest van de muziek(titel!)
2. het apollinische is nodig voor vorm te geven aan het dionysische
3. het apollinische komt op de voorgrond te staan
4. verandering en het onbepaalde worden verborgen

Freud: demaskeert de beschaving verder en wijst er op dat in alle culturen driftonderdrukking ingebouwd is; energie nodig voor de beschaving wordt onttrokken aan de lustbevrediging: daardoor ontstaat "onbehagen in de cultuur"; beschaving = gesublimeerde drift; wie dat niet aankan ==> psycho-analyse; in cultuur zit onvermijdelijke ambivalentie: het grondverlangen om terug natuur te worden is niet te bevredigen.

Marcuse: in een niet repressieve welvaartmaatschappij kan wel een cultuur van esthetiek en erotiek van het lichaam als tegenpool op de onderwerping. Hier Dionysus, Narcissus of Orpheus

Gevoelens: altijd zeer complex

irritatie, ontzetting, afgrijzen, walging, verontwaardiging, spanning, afgunst, jaloezie, blij, bedroefd, bang, boos, (5 b's) angst, droefheid, kwaad, opluchting, wanhoop, liefde, verliefdheid, waanzin

Nietzsche is

- geen democraat, wel aristocraat; geen romanticus (verkeerde emotie) maar Helleen, mogelijks enigszins elitair; ook eenzaamheid en vervreemding; welke kloof?
- anti-socialistisch
- anti-feministisch
- anti-intellectualistisch
- anti-pessimistisch
- anti-christelijk: doodsvijand zinnelijkheid, tranendal, niets humanitair

Houding Nietzsche tegenover anderen:

Plato: stichtelijk, moet het ontgelden

Aristoteles: grootmoedig, edele mens

Kant: moreel fanaticus, net zoals Rousseau die ook nog de vrouw interessant maakte?

Byron: bewonderaar voor zijn aristocratisch anarchisme

Napoleon: een groot man, jammer genoeg door kleine tegenstanders verslagen!

De (FR) Revolutie maakte Napoleon mogelijk; dat is haar rechtvaardiging. Wij zouden de anarchistische ineenstorting van de gehele beschaving moeten verlangen, als een dergelijke beloning daarvan het resultaat is.

John Stuart Mill: heftige minachting want die stommerd stelt: *Wat juist is voor de één, is ook juist voor de ander ofte: er bestaat een zekere gelijkwaardigheid tussen mijn daden en de uwe.*

Bentham: *het grootste geluk voor het grootst mogelijk aantal: bestrijden*

Harriet Beecher Stowe: komt op voor vrouwen en slaven: bestrijden

Socialisten: nemen het op voor arbeiders en armen: bestrijden

Gewone mensen zijn knoeiers en prutsers. Allemaal middelmatigen die democratie willen om zich van de heerschappij meester te maken. Voor hem staat de enkeling centraal die excelleert: de Übermensch, de wilskrachtigen, weliswaar een aristocratische minderheid.

Nietzsche pleit voor Spartaanse tucht, pijn en wilskracht; medelijden hoort daar niet bij; hij pleit voor het individualisme: de held zoals Siegfried (Wagner) of 3^e S Beethoven; deze 'edele mens' beschermt eenieder die excelleert, verpersoonlijking van het machtsverlangen, een soort internationaal ras van heersers, de Heren van de Aarde; hij is dus geen nationalist (kleinzerig, pietleuterig) noch anti-semiet, integendeel. Wel moeite met vrouwen (wispelturig, in bedwang houden: AsZ: p.68) maar nog meer met het X-dom (slavenmoraal).

X-dom: verkondigt onderwerping aan wil van God (iemand die zichzelf respecteert doet dat niet) met het nodige berouw, boetedoening, aankweken van schuldgevoel en zondigheid; bondgenoot van tirannen, vijand van de democratie want loochent vrijheid en buit de armen

uit. Dus geen interesse voor de metafysica van een godsdienst (sowieso onwaar) maar wel voor de maatschappelijke gevolgen. Godsdiensten ontkennen principieel het verschil tussen mensen m.a.w. nihilistisch = ontkent de mens = er is niets.

- Wat is **waarheid**? Altijd perspectivistisch (geen vaste standaard voor waarheid) en taalgebruik leugenachtig want dominant; gesprek is niet mogelijk want sterkste wint ↔ Habermas, Gadamer; schrijfstijl Nietzsche daarom vaak kort, krachtig, met onderbrekingen, van de hak op de tak om de illusie van die ene waarheid te niet te doen; bewust geen systematiek noch samenhang in zijn geschriften want zo wordt waarheid 'verkocht' en dat wil N niet
- Schijn en werkelijkheid in elkaars verlengde, maar een noodzakelijke illusie: wees er van bewust; metafoor van columbarium (hokjesdenken);
- Er is slecht één (steeds onbestendig) leven: daar moet je in leven
- **Omkering** van de moraal: traditionele moraal laat mensen transcendent geloven in een wazige bovenwereld, wars van de werkelijkheid. Als makke schaapjes vertrouwen de mensen hierop (heteronomie) en niet op hun eigen instincten (autonomie). Nietzsche heeft het over moraalpredikers cq. priesterkaste (verwijzing naar macht) die via slinkse wegen de mensen verzwakt. Daardoor ontstaat het nihilisme: een krachtig authentiek bestaan wordt door eenieder ontkend.
- Slavenmoraal: het directe belang van een nuttige investering
- Aristocratie: trots, krachtig, soeverein; nemen distantie, weten zichzelf sterk genoeg; positief ingesteld, alleen volk negatief; vb. Napoleon, Don Giovanni
- Volk: berekenend, omzichtig want directe gevolgen; machteloos, negatief ingesteld en dus: hoe tot erkenning komen? Door **ressentiment** (geestelijke wraakactie ~ re-sentir). De heersers zullen ooit gestraft worden voor hun wandaden! Thomas van Aquino: ... *het zien lijden van de zondaars in de hel is een van de geneugten in de hemel* ... vgl. Dante's Inferno in zijn Divina Commedia: daar zitten allemaal machtshebbers, wereldlijk én geestelijk! Deze troost wordt gecultiveerd in het bestaan van een transcendente wereld. (eenvoudigen/pech worden uitgesteld geluk en beloning voorgespiegeld in een schijnstaat = hiernamaals = hemel)
- Drie invloeden:
 - o Griekse tragedies van vóór Plato/Socrates
 - o Wagner: *Ring der Nibelungen*: goden van de aarde; Siegfried = held, Übermensch en goden vallen = Wotan
 - o Schopenhauer: *Die Welt als Wille und Vorstellung*: we kennen de wereld enkel als voorstelling waarin een wil als stuwende kracht, rusteloos, bewegend enz. = wereldwil. Maar jammer: wat bestaat gaat weer verloren én er is eerder sprake van ongeluk dan geluk! Daar valt niet aan te ontkomen. Oplossing: berusting en ascese, jezelf deleten en opgaan in het niets ofte Nirwana. Geef je over aan de wereldwil en ga daar met je eigen wil in op (doet enigszins stoïcijns aan); ook medelijden en vooral muziek zijn een uitweg in het ongeluk ...

Invloed:

- Nazi's recupereerden Nietzsche's verheerlijking/retoriek van geweld in hun leer van de Herrenrasse enz.
- Paul Valéry, André Gide, Thomas Mann
- Lou Salomé, Rainer Maria Rilke, Marsman
- George Bataille, Gilles Deleuze
- Heidegger
- Derrida, Lyotard

1882-5 Also sprach Zarathustra

Voor symfonisch gedicht *Also sprach Zarathustra*, op.30, 1896 van Richard Strauss lees verder op de site: cursusaanbod → muziek → STRAUSS r. blz. 4-7

Tot 1890 weinig succes, maar daarna dweping wegens profetische roes die bij de jongeren aanslaat. Verder spelen de slagzinnen, de spreuken, een overdonderende en briljante schrijfstijl, het hoog literaire niveau en een radicale filosofie een belangrijke rol.

ZOROASTER (grieks):

Zarathoestra, Zerdushti, Sarastro (Mozart - Zauberflöte), Zarathustra (Strauss).

Historisch weinig van bekend. Bronnen zijn schaars en niet 100 % te achterhalen. Profeet van 6e voor X-us, tijdgenoot van Boeddha. Er zijn meerdere Zoroasters. Mogelijk ook koning, magiër. Meestal als profeet van Ormazd, stichter van mazdeïsme of parsisme met als leer het manicheïsme, d.w.z. er zijn 2 krachten, deze van het goede/het licht versus deze van het kwade/de duisternis (Ahriman); verder sociaal religieus programma met bescherming van de armen en van meergodendom naar monotheïsme van Mazda. Zou heilige teksten geschreven hebben, Avesta of Zend-Avesta genoemd. Vele eeuwen later schrijven meerdere auteurs op een of andere wijze over Zoroaster. Zo bv. Justinus, Ploutarchos, Plinius de jongere, Plato, Augustinus, Naudé (17e) enz. Hierbij een zekere verheerlijking of identificatie met Ezechiël, Mozes of prefiguratie van X-us. Vaak dus als Wijze, als filosoof.

In kunst: opera's (Rameau, Mozart) en literatuur. Meest indrukwekkende is interpretatie van Nietzsche: hij onderzoekt bronnen, concludeert hierin veel onzekerheden en projecteert uiteindelijk veel van zichzelf. Krijgt nu haast definitieve naam van Zarathustra. Mahler in zijn S3, bew. 4 maar vooral Strauss' symfonisch gedicht, overigens "Frei nach Nietzsche" waarbij veel aandacht voor de raadselachtige oerkracht van de natuur en de melodie van het verlangen.

Nietzsches Zarathustra

Wordt door sommigen beschouwd als het belangrijkste literaire en cultuurhistorisch werk van het einde van de 19e eeuw. Het betreft een (profetische) aanklacht tegen de burgerlijke maatschappij die zelfontplooiing verhindert. Verstikking en verstarring alom, vooral door traditie en puritanisme. Zo ook de godsdienst, vandaar "God is dood"-uitspraak, alhoewel Nietzsche daarom niet persé anti-religieus is. Hij pleit voor innerlijke vrijheid en zo groei boven je eigen beperktheid. De stijl die hij daarvoor gebruikt is nogal bombastisch, hymnisch, muzikaal, gedragen ritme met veel bijbelse beelden en metaforen die latere kunstenaars zoals symbolisten, expressionisten en kosmisch visionaire stromingen flink hebben beïnvloed. Ook zijn ingewikkelde redeneringen met de nodige tegenstellingen maken uiteindelijk dit werk niet vlot leesbaar.

80-tal niet te lange betogen over meerdere onderwerpen die (veronderstelde) uitspraken of standpunten van Zarathustra bespreken. Voor Nietzsche een kapstok voor zijn gedachten over de mensheid aan op te hangen.

Also sprach Zarathustra - [Wikipedia](#)

Also sprach Zarathustra - [Hamilton](#) tekst in E en D

[Friedrich Nietzsche: Aldus sprak Zarathoestra - Taalfilosofie.nl](#) boek NL, inleidend
Beeldrijke rode draad

De profeet neemt af en toe afstand van de samenleving, zondert zich af in de bergen en komt terug met wijsheid voor de mensen. Wel veel ingewikkelde redeneringen met als hoofdonderwerp: cultus van de Supermens (slechte vertaling) of **Übermensch**. Deze mens kijkt **over** zijn eigen mens zijn heen. Het gaat hier om een (mystiek) denkbeeld die zich ontdoet van alles wat minder(waardig) is, dit aan de mensheid bepreekt en zoekt naar verheven idealen. Op het hoogtepunt ontstaat een soort zenuwinzinking. Het herstel hieruit leidt tot totale verandering waarbij Nietzsche in zijn teksten alsmaar poëtischer wordt.

Schild van het noodlot!
Allerhoogste zijngesternte!
- dat geen wens je ooit bereikt.
dat geen nee je bezoedelt,
eeuwige beaming van het zijn,
eeuwig ben ik jou ja
want ik heb je lief, o eeuwigheid! –